

АДАМДАР КӨП ЧАТАШТЫРГАН ООРУЛАР

2

БӨЛҮМ

ООРУ КАНТИП ПАЙДА БОЛОТ?

Ар кандай өлкөлөрдө жашаган адамдар тигил же бул оорунун себебин ар түрдүү түшүндүрүшөт.

*Айталы, баланын ичи өтүп жатат.
Мунун себеби эмнеде?*

Кичинекей айылдын тургундары буга ата-энесинин жаңылыштыгы же кудайдын каары себеп болду деп айтышы мүмкүн.

Дарыгер: бала инфекция жугузуп алган деши мүмкүн.

Санитардык кызматкердин пикири боюнча, мунун себеби айылда таза суунун жоктугунда же элдер дааратканага барбай, көрүнгөн жерге заара кылганында болушу мүмкүн.

Коомдук ишмер мунун себебин ден соолукка зыяндуу жер шарты менен түшүндүрөт. Анын ою боюнча жер жана жер байлыктары туура эмес бөлүнгөн.

Мугалим болсо, мунун баарын билимдин жоктугу менен түшүндүрөт.

Ар бир адам оорунун пайда болуу себебин өзүнүн иш тажрыйбасына жана жеке көз карашына жараша түшүнөт. Андай болсо, кимдин ою туура? Ар биринин айтканы толугу менен же жарым-жартылай туура болушу мүмкүн. Себеби ...

**Оору демейде, ар кандай себептердин
айкалышынан улам пайда болот.**

«Эмне үчүн менин
балам?»

Жогоруда айтылгандардын бардыгы баланын ичи өтүп жаткандыгынын негизги себептеринин бири боло алат.

Оорунун алдын алуу жана аны ийгиликтүү дарылоо үчүн, өзүңүз жашаган аймакта кеңири тараган оорулар менен аларды пайда кылуучу себептер жөнүндө толук билип алганыңыз жакшы.

Бул китепте ар түрдүү оорулар көбүнчө азыркы же илимий медициналык көз караштын негизинде талкууланат.

Китепти жана андагы сунуш кылынган дары-дармектерди туура пайдалануу үчүн, адегенде ооруларды жана алардын себептерин медицина илиминин өңүтүнөн алып түшүнүүгө туура келет. Бул бөлүмдү окуп чыксаңыз сизге түшүнүктүү болушу мүмкүн.

ООРУНУН АР КАНДАЙ ТҮРЛӨРҮ ЖАНА АЛАРДЫН ПАЙДА БОЛУУ СЕБЕПТЕРИ

Оорунун ар кандай түрлөрүн кантип дарылап, болтурбай коюуга болот деген маселенин тегерегинде сөз болуп жатканда, аларды жугуштуу жана жугуштуу эмес деп, эки топко бөлүп кароо максатка ылайык.

Жугуштуу оорулар деп, бир адамдан экинчисине жуккан ооруларды айтабыз. Дени сак адамдарды жугуштуу оорусу барлардан коргоо керек.

Жугуштуу эмес оорулар бир адамдан экинчисине жукпайт (өтпөйт). Мындай оорулардын пайда болуу себептери башкача. Ошондуктан оорулардын кайсынысы жугуштуу, кайсынысы жугуштуу эмес экенин билип алуунун өзү өтө маанилүү.

Жугуштуу эмес оорулар

Жугуштуу эмес оорулардын ар түрдүү, көп себептери бар. Бирок микробдор, бактериялар жана денени жабыркаткан башка тирүү жандыктар эч качан алардын пайда болуусуна алып келбейт. Мындай оорулар бир адамдан экинчисине жукпайт. Жугуштуу эмес ооруларды дарылоодо микробдорду өлтүрүүчү дары-дармектер (55-бетти караңыз) менен **антибиотиктер** жардам бербейт. Муну билип алган жакшы.

Эсиңизде болсун: Жугуштуу эмес ооруларга антибиотиктерди эч качан колдонбоо керек.

ЖУГУШТУУ ЭМЕС ООРУЛАРГА МИСАЛДАР

<p>Дененин ички мүчөлөрүнүн жабыркашынан же кызматынын бузулушунан болгон оорулар:</p> <p>кызыл жүгүрүк жүрөк оору кармоо туталак (талма) мээге кан куюлуу шакый чечекей тунарма (катаракт) залалдуу шишик (рак)</p>	<p>Денеге сырттан зыян келтирген же аны жабыркаткан оорулар:</p> <p>аллергия муунтма (астма) уулар жылан (кара курт ж.б.) чагуу тамеки чөгүүдөн жөтөлүү ашказан жарасы араккечтик</p>	<p>Денеге керектүү заттардын жетишсиздигинен болгон оорулар:</p> <p>көтөрөм каназдык пеллагра шам сокур жана ксерофтальмия богок жана келесоолук (кретинизм) кара сарык (себептин бир бөлүгү)</p>
<p>Тубаса оорулар (кемтиктер):</p> <p>жырык эрин (коён эрин) чалыр көздүк (кыйшык көз) башка кемтиктер талма (кээ бир түрлөрү) кемакылдык (баланын акыл-эсинин жай өсүшү) калдар, меңдер</p>	<p>Аң-сезим менен байланышкан оорулар (кыжаалаттык, жиндилик):</p> <p>жөнү жок коркуу (параноя) кыжаалаттануу (тынчы кетүү) дубага (сыйкырчылыкка) ишенүү эркке баш ийбеген коркуу, чочулоо, жүрөк түшүү</p>	

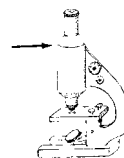
Жугуштуу оорулар

Жугуштуу ооруларды денеге зыян алып келүүчү бактериялар жана башка **жандыктар** (жандуу нерселер) козгойт. Алар ар кандай жолдор менен тарайт. Төмөндө инфекцияны козгогон жандыктардын белгилүү бир түрлөрү жана алар пайда кылган кээ бир оорулар жөнүндө айтылат:

ЖУГУШТУУ ООРУЛАРГА МИСАЛДАР

Ооруну козгогон жандык	Оорунун аталышы	Денеге кантип кирет жана эмне аркылуу тарайт?	Негизги дарысы
бактерия (микробдор же микрожандыктар)	куркак учук	аба аркылуу (жөтөлгөндө)	ар кандай бактериялык инфекцияларга каршы колдонулган ар түрдүү антибиотиктер
	селейме	кир жарааттар аркылуу	
	ич өткөк (кээ бир түрлөрү)	кир колдор, кир суу, чымын аркылуу	
	өпкө сезгенүү (кээ бир түрлөрү)	аба аркылуу (жөтөлгөндө)	
	сүзөк, хламидия жана котон жара	жыныстык катнаш аркылуу	
	кулак ооруу	суук тийгенден	
	инфекция кирген жараат	кир нерселерди кармагандан	
вирус (бактериядан да майда микробдор)	ириңдүү жаралар	катнаш аркылуу (кол тийгизүү, жакындашуу)	аспирин же ооруну басаңдатуучу башка дарылар. (Вирустарды жакшы өлтүрүүчү бир дагы дары жок. Антибиотиктер жардам бербейт.) Кээ бир вирустук инфекциялардын алдын алууда эмдөөнүн пайдасы чоң.
	суук тийме, сасык тумоо, кызылча, тепки (паротит), суу чечек, балдардын шал оорусу, вирустук ич өткөк	оорулуу адамдан же аба, жөтөл, чымын ж.б. аркылуу	
	кутурма	кутурган жаныбарлар тиштесе же каап алса	
кычыткы	сөөл	катнаш аркылуу (кол тийгизүү, жакындашуу)	күкүрт жана сирке суу кошулган сыйпама дарылар: ундецилен, салицил, бензой кычкылдыктары жана гризеофулвин
	сары чакалай бут (таман) кычыткысы котур	катнаш аркылуу (кол тийгизүү, жакындашуу) же кийимден	
ички мителер (дененин ичиндеги зыяндуу жаныбарлар)	Ичегиде: ичеги курттар амебалар (дизентерия)	ооздогу заң аркылуу тазалыктын жоктугунан	ар түрдүү, өзгөчө дарылар
	Канда: безгек	чымын-чиркей чакса	
сырткы мителер (денедеги зыяндуу жаныбарлар)	бит бүргө кантала котур	оорулуу адамдар менен болгон катнаштан (кол тийгизүү, жакындашуу) же алардын кийиминен	инсектициддер, линдан

Инфекцияны козгогон көптөгөн жандыктардай эле, бактериялар да өтө майда болот. Аларды майда нерселерди чоң кылып көрсөтүүчү аспапсыз (микроскопсуз) көрүүгө мүмкүн эмес. Ал эми вирустар бактериялардан да майда болот.

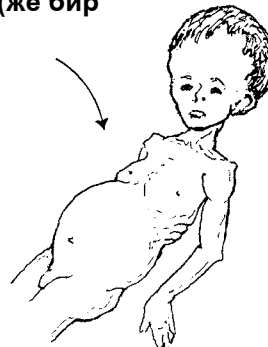
Бактериялар козгогон белгилүү бир ооруларды дарылоодо антибиотиктер (пенициллин, тетрациклин ж.б.) жардам берет. Бирок вирустар козгогон суук тийме, сасык тумоо, тепки, суу чечек ж.б. ушул сыяктуу ооруларга **антибиотиктер эч жардам бералбайт. Ошондуктан вирус инфекцияларын антибиотиктер менен дарылабаңыз.** Алар жардам бермек турсун, кайра зыян алып келиши мүмкүн (**Антибиотиктерди караңыз, 57-бет**).

БИРИНЕН-БИРИН АЙЫРМАЛОО КЫЙЫН БОЛГОН ООРУЛАР

Кээде себептери ар түрдүү болгон жана ар башкача дарылоону талап кылган оорулар бири-бирине аябай окшош болуп көрүнөт. Мисалы:

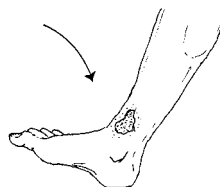
1. Акырындап арыктап, шайы кетип бараткан баланын курсагы чоңоё берсе, бул төмөнкү оорулардын бирине (же бир нечесине) байланыштуу болушу мүмкүн:

- көтөрөм (начар тамактануу, 112-бетти караңыз);
- жумуру курттардын (аскаридалардын, 140-б.) көбөйүп кетиши (демейде начар тамактануу менен бирге болот);
- ашынган кургак учук (179-б.);
- заара бөлүп чыгаруу системинин узакка созулган, катуу инфекциясы (234-б.);
- боор же көк боордун өтүшкөн оорулары;
- лейкемия (ак кандуулук).

2. Улгайган адамдын кызыл ашыгына чыгып, акырындап чоңойо баштаган, ачык, чоң жара төмөнкү ооруларга байланыштуу болушу мүмкүн:

- вена варикозунан же башка себептерден улам кан айлануунун начарлашы (213-б.);
- кант оорусу (диабет, 127-б.);
- сөөк кулгуна (остеомиелит);
- макоопес оорусу (проказа, 191-б.);
- тери кургак учугу (212-б.);
- ашынган котон жара (237-б.).

Бул оорулардын ар бири ар башкача дарылоону талап кылат. Андыктан туура дарылоо үчүн, аларды бири-биринен ажыратып билүүнүн мааниси чоң.

Бир караганда, оорулардын көбү бири бирине өтө окшош болот. Бирок суроону туура берип, эмнени издеш керектигин билсеңиз, көп учурда керектүү маалымат топтоп, оору белгилерин таба аласыз. Бул сизге бейтаптын оорусун туура аныктаганга жардам берет.

Бул китепте көп ооруларга мүнөздүү белгилер менен алардын кандайча өөрчүгөндүгү (оору баяны) жөнүндө айтылат. Бирок этият болуңуз! Оорунун мүнөздүү белгилери дайыма эле байкала бербейт же аларды чаташтырып алышыңыз мүмкүн. **Кыйын учурларда көбүнчө тажрыйбалуу медициналык кызматкерге же дарыгерге кайрылганыңыз оң.** Кээде атайын сынактардан өтүп, анализ тапшыруу керек.

Өз мүмкүнчүлүгүңүздүн чегинен ашып кетпеңиз!

Китепти пайдаланып жатканда, жаңылыштык кетирүү оңой экенин эсиңизден чыгарбаңыз. Эч качан өзүңүз билбеген нерсени билем деп анткорлонбоңуз. Эгерде кандай оору экенине, аны кантип дарылоо керектигине көзүңүз жетпесе же ал өтө коркунучтуу оору болсо, анда тартынбай, медициналык жардамга кайрылыңыз.

КӨП ЧАТАШТЫРЫЛГАН ЖЕ БИРДЕЙ АТАЛЫП КАЛГАН ООРУЛАР

Оорулардын көп кездешкен, белгилүү аталыштарын адамдар тээ илгертен бери эле колдонуп келишкен. Ал кезде эч ким бактериялар, микробдор же аларга каршы колдонулуучу дары-дармектер жөнүндө билген эмес. Катуу ысытма же каптал оору сыяктуу бир аз же бир топ окшош көйгөйлөргө алып келген ар түрдүү оорулар бир эле ат менен аталып келген. Мындай жалпы аталыштар дүйнөнүн көп жерлеринде азыр да колдонулуп жүрөт. Шаардык дарыгерлер көп учурда мындай аталыштарды колдонмок тургай, билишпейт. Ошондон улам, кээде адамдар “бул ооруну дарыгер билбейт экен, демек, аны айыктыра албайт” деген туура эмес ойго келип, мындай “**ысык-суук ооруларды**” өздөрү эле чөп-чар же башка үй ыкмалары менен дарылай башташат.

Чындыгында, мындай “ысык-суук оорулары” же «элдик оорулар» медицина илимине белгилүү. Тек, алардын аталыштары гана башкача.

Көп ооруларга үйдөн дарылоо ыкмалары деле жакшы жардам берет. Бирок кээ бир ооруларды (айрыкча, өпкө сезгенүү, келте, кургак учук сыяктуу коркунучтуу ооруларды же төрөттөн кийинки инфекцияларды) азыркы медицинанын жардамы менен дарылаган оң, себеби адам өмүрүн сактап калууга чоң мүмкүнчүлүктөр бар.

Кайсы оорулардын азыркы медицинанын жардамына муктаждыгын жана аларга кандай дарыларды колдонуу керектигин билүү үчүн, адегенде **оорунун медициналык жана ушул китепте берилген аныктамасын тапканга аракет кылышыңыз керек.**

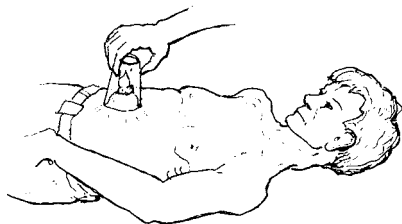
Эгерде кайсы бир ооруну бул китептен табалбай жатсаңыз, анын башкача аталышын издеп көрүңүз же ага окшош ооруларды камтыган бөлүмдү карап чыгыңыз. Китептин МАЗМУНун же КӨРСӨТКҮЧтү да пайдалансаңыз болот.

Эгерде ооруну так аныктай албасаңыз (айрыкча, ал коркунучтуу оорудай сезилсе), анда медициналык жардамга кайрылганга аракет кылыңыз.

Бул бөлүмдүн калган бөлүктөрүндө ар кандай оорулардын адамдар колдонуп келген, көп кездешкен же **салттуу** аталыштарына мисалдар берилет. Медицина илиминде өз-өзүнчө каралган оорулар көбүнчө бирдей аталып келген.

ЖЕРГИЛИКТҮҮ АТАЛЫШЫ БАР ООРУЛАРГА МИСАЛДАР

ИЧЕГИ БҮТӨЛҮҮ

Медициналык тил менен айтканда, бул **ичегинин толуп калышын** билдирет (94-бетти караңыз). Ал эми элдин түшүнүгүндө, бул ар кандай кылдардын же башка нерселердин ичегинин бир бөлүгүнө топтолуп, аны тосуп калышынан болот. Мунун себебин кээ бир адамдар жин-шайтандардан же бакшылардан көрүшүп, аны дубалоо

жана **оңко коюу** жолу менен дарылашат (сүрөттү караңыз). Кээде элдик табыптар муну ичегиге толуп калган кылдарды (кылкандарды) соруп алуу жолу менен дарыламыш болушат.

Ашказанды ооруткан же адамдын тынчын алган, кээде **ичеги бүтөлүү** деп да атап коюшкан ар түрдүү ооруларга төмөнкүлөр кирет:

- ич өткөк же карышуу менен коштолгон дизентерия (153-б.);
- ичеги курттар (140-б.);
- начар тамактануудан улам ичтин көөп кетиши (112-б.);
- тамак сиңирүүнүн бузулушу же ашказан жарасы (128-б.);
- нагыз ичеги бүтөлүү (кээде гана) же сокур ичеги сезгенүү (94-б.).

Аталган оорулардын көбүнө дубалап же оңко коюп дарылоонун көп деле пайдасы жок. **Ичеги бүтөлүүнү** дарылоо үчүн, адегенде ага кайсы оору себеп болгонун жана ал ооруну кантип айыктырса болорун билгенге аракет кылыңыз.

КАПТАЛ ООРУУ

Бул аталышты аялдардын ичинин бир жак капталы ооруган бардык учурларга карата колдонушат. Капталдын оорушу көбүнчө белдин орто же ылдыйраак жагына чейин тарайт. Мындай ооруунун төмөнкүдөй себептери болушу мүмкүн:

- заара бөлүп чыгаруу системинин инфекциясы (бөйрөк, табарсык же аларды байланыштырып турган түтүк, 234-бетти караңыз);
- карышуу же ичегиге жел туруп калуу (ич өткөктү караңыз, 153-б.);
- этек кир учурундагы ооруу (245-бетти караңыз);
- сокур ичеги сезгенүү (94-бетти караңыз);
- жатындагы же энелик бездеги инфекция, ыйлаак (киста), шишик (243-б.) же жатындын сыртына бала бүтүү (280-бетти караңыз).

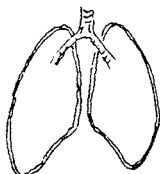
КАН УЮУ

Катуу онтогон, күтүлбөгөн ооруу же ден соолуктун бузулушу **кан уюудан** болушу мүмкүн. Адамдар **кан уюуну** төмөнкүдөй кылып бөлүшөт:

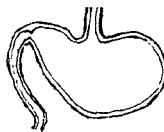
баштагы

өпкөдөгү

ашказандагы

же бүт денедегі

Кээде **кан уюу** деп аталып калган ар түрдүү ооруларга төмөндөгүлөр кирет:

- тамактан уулануу: бузулган тамакты ичкен адам капыстан кусуп, анан ичи өтүп, карышып, алы кете баштайт (135-бетти караңыз);
- катуу аллергиялык реакция: кээ бир адамдар кайсы бир нерселерди (мисалы, белгилүү бир дарыларды, азыктарды) көтөрө албай калганда пайда болгон реакция. Адамды кустуруп, муздак терге түшүрүп, оор дем алдырып, ич өткөккө, катуу онтолоого же кычыштырган майда исиркектердин пайда болушуна алып келиши мүмкүн (166-бетти караңыз);
- ашказандын же ичегинин капыстан оорушу: ич өткөктү (153-б.), кусууну (161-б.) же “коркунучтуу курсакты” (93-б. караңыз);
- дем алуунун капыстан, өтө оорлошу (энтигүү): муунтмадан (167-б.), өпкө сезгенүүдөн (171-б.) же тамакка бир нерсе туруп калуудан (79-б.) улам болот;
- шал болууга же туталак кармоого алып келген оорулар: туталакты (178-б), селеймени (182-б), менингитти (185-б), балдардын шал оорусун (полиомиелитти) (314-б) жана мээге кан куюлууну (327-б) караңыз;
- жүрөк оору кармоо: көбүнчө улгайган адамдарда болот (325-б).

ЖҮРӨК КАТУУ СОГУУ ЖАНА ТАМЫР ТЕЗ КАГУУ

Бул жүрөктүн же жүрөктөн чыккан жоон күрөө тамырлардын кагуусу. Муну өтө арык же ачка адамдардан байкаса болот. **Жүрөктүн катуу согушу менен тамырдын тез кагышы** көбүнчө көтөрөмдүн (112-б.) же ачкалыктын белгиси. Натыйжалуу дарылоонун бир гана жолу – сапаттуу, жакшы тамактануу (110-б.).

ИСТЕРИЯ (жүрөк түшүү)

Муну кээ бир адамдар дубалоодон, сыйкырлоодон же жин-шайтандардан көрүшөт. **Истерия** болгон адам катуу кыжаалаттанып, корко берет. Анын жүрүм-туруму да кызыктай болуп, титиреп, арыктап, уктай албай кыйналат, кээде өлүп калышы да мүмкүн.

Истерияны медициналык тил менен төмөнкүдөй түшүндүрүүгө болот:

1. **Истерия** – көбүнчө бир нерседен корккондуктун белгиси. Бул кандайдыр-бир күчтүү ишенимден болушу мүмкүн (4-бетти караңыз). Мисалы, “бирөө дубалап, башымды айландырып коёт” деп корккон аял катуу кыжаалаттанып, тамакты жакшы ичпей калат же уктай албай кыйналат. Акырындап шайы да кетип, арыктай баштайт. Аял булардын баарын дубалоонун белгиси деп түшүнөт. Ошондуктан анын кыжаалаттыгы менен корккону улам күчөй берет.

2. Ымыркайлардын же жаш балдардын **истериясы** демейде таптакыр башкача болот. Жаман түштөр баланы уктап жаткан жеринен чочутуп ойготот же ыйлатат. Катуу ысытма менен коштолгон бардык оорулар баланын жүрүм-туруму менен тилинин (сөз сүйлөөсүнүн) катуу өзгөрүшүнө алып келиши мүмкүн (жөөлүү). Баланын тынчсыздана бериши көбүнчө начар тамактануудан болот (112-б.). Кээде селейменин (182-б.) же менингиттин (185-б.) алгачкы белгилерин да **истерия** деп аташат.

Дарылоо:

Эгерде **истерия** өзгөчө бир оорудан улам пайда болсо, анда ошол ооруну дарылаш керек. Муну жабыркаган адамга жакшылап түшүндүрүңүз. Керек болсо, медициналык жардамга кайрылыңыз.

Эгерде **истерия** корко берүүдөн келип чыкса, анда жабыркаган адамдын көңүлүн оорутпай, мунун баары өзүнүн жөнү жок корко бергендигинен келип чыкканын жакшылап түшүндүргөнүңүз оң. Кээде дем салып же башка үй ыкмаларын колдонуп дарыласа да болот.

Эгерде катуу коркуп калган адам тез-тез дем алса, анын денеси абага толуп кетет. Бул да истериянын бир себеби болушу мүмкүн.

КАТУУ ЖҮРӨК ТҮШҮҮ ЖЕ ТЕЗ-ТЕЗ ДЕМ АЛУУ МЕНЕН КОШТОЛГОН ИСТЕРИЯ

Белгилери:

- адам катуу чочуйт;
- тез-тез жана терең дем алат;
- жүрөгү бат-бат жана катуу согот;
- бети, колу-буту сайгылашып ооруйт же катып калат;
- булчуңдары түйүлөт.

Дарылоо:

- ооруган адамды колдон келишинче сооротуңуз;
- кагаз баштыкка бетин киргизип, жай дем алганга үйрөтүңүз; ушул калыпта дем алуусун дагы 2-3 мүнөт улантат берсин; бул демейде жакшы жардам берет;
- абалы анчалык коркунучтуу эмес экендигин жана мындан тез эле жакшы болуп кетерин түшүндүрүңүз.

ООРУЛАРДЫ ЧАТАШТЫРУУДАН БОЛГОН ЖАҢЫЛЫШТЫКТАР

Төмөндө оорунун 2 түрү берилген. Бири – “залалдуу шишик”, экинчиси – “макоопес” оорусу. Буларды туура аныктоо үчүн, бири-бири менен чаташтырбоо керек. Дарыгерлер менен айыл тургундары бул оорулар жөнүндө ар башка түшүнүктө болушу мүмкүн. Андыктан медициналык кызматкерлер менен кеңешкенде жана бул китепти пайдаланып жатканда:

Ооруну туура эмес түшүнүп алуудан сак болуңуз. Оорунун адамдар койгон аталышына эмес, эң оболу анын белгилерине жана кандайча өөрчүгөндүгүнө (оору баянына) көңүл буруңуз.

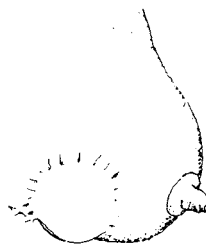
ЗАЛАЛДУУ ШИШИК (РАК)

Медициналык тил менен айтканда, **залалдуу шишик** инфекция эмес. Бул – дененин каалаган жеринде пайда болгон, демейдегиден башкача шишик (өсүндү) же дөмпөк. Залалдуу шишиктин төмөнкүдөй түрлөрү бар:

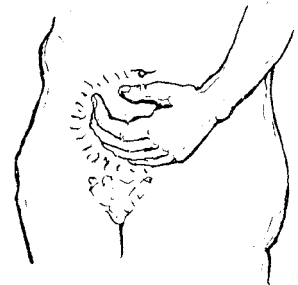
тери залалдуу шишиги
(211-б.)

эмчек залалдуу шишиги
(279-б.)

жатын залалдуу шишиги
(же энелик бездердин залалдуу шишиги, 280-б.)

Дененин каалаган жеринде пайда болуп, акырындап өсө берген, оорутпаган, бирок катуу дөмпөк залалдуу шишик болушу мүмкүн. Ал көбүнчө коркунучтуу жана операцияны талап кылат.

Залалдуу шишик деп биринчи эле шек санаганда, медициналык жардамга кайрылыңыз.

МАКООПЕС ООРУСУ (ПРОКАЗА)

Демейде **макоопес** деп да атап коюшкан жараларга төмөнкүлөр кирет:

- тери ириң жарасы (импетиго) жана башка тери инфекциялары (202-б.);
- курт-кумурска, чымын-чиркей чаккандан болгон жаралар же котур (199-б.);
- кан начар айлануудан болгон өнөкөт жаралар же тери жаралары;
- тери залалдуу шишиги (211-б.);
- кээде тери кургак учугу (212-б.) же макоопес.

Бул баланын макоопес эмес, а тери ириң жарасы.

ЫСЫТМАГА АЛЫП КЕЛГЕН АР ТҮРДҮҮ ООРУЛАРДЫ ЧАТАШТЫРУУ ЖӨНҮНДӨ

Ысытма – бул денетабынын демейдегиден жогору болушу. Буга алып келген ар түрдүү ооруларды ийгиликтүү дарылоо же алардын алдын алуу үчүн, адегенде ал оорулардын ортосундагы айырмачылыктарды билип алганыбыз оң.

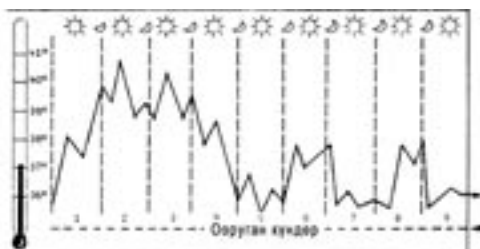
Төмөндө негизги белгиси ысытма болгон кээ бир коркунучтуу ооруларга мисалдар берилген. Оң тараптагы сүрөттөр ар бир ооруга мүнөздүү болгон **ысытма абалын** (денетабынын көтөрүлүшүн же төмөндөшүн) көрсөтүп турат.

Безгек: (186-бетти караңыз)

Безгек алсыроо, чыйрыгуу жана ысытма болуу менен башталат. Бир нече күн бою денетабы бир көтөрүлүп, бир түшүп турушу мүмкүн. Денетабы жогорулаган сайын адам чыйрыгып, калчылдайт да, денетабы төмөндөгөндө тердейт. Кийин ар бир эки же үч күндө бир нече саат ысытмалап, андан соң өзүн бир аз жакшы сезиши мүмкүн.

БЕЗГЕККЕ МҮНӨЗДҮҮ
ЫСЫТМА АБАЛЫ

Жоон сызык денетабынын
жогорулашын же
төмөндөшүн көрсөтүп турат.

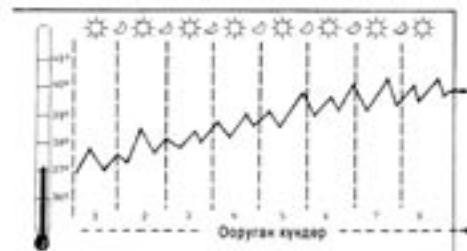

ИЧ КЕЛТЕГЕ МҮНӨЗДҮҮ
ЫСЫТМА АБАЛЫ

Денетабы акырындап
көтөрүлөт

Ич келте: (188-бетти караңыз)

Ич келте суук тиймеге окшоп башталат. Адамдын денетабы акырындап көтөрүлүп, тамыры жай кагат. Кээде ичи өтүп, денеси суусузданат. Адам калтырап-титиреп же жөөлүп, катуу ооруйт.

Темгилдүү келте(бөртмө келте): (190-бетти караңыз)

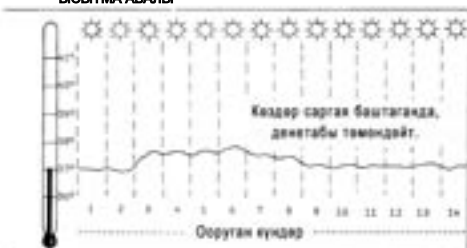
Ич келтеге окшош. Кызылча сымал, майда, көк-ала исиркектер пайда болот.

БООР СЕЗГЕНҮҮГӨ
МҮНӨЗДҮҮ
ЫСЫТМА АБАЛЫ

Демейде ысытма жеңил өтөт

Боор сезгенүү (гепатит): (172-бетти караңыз)

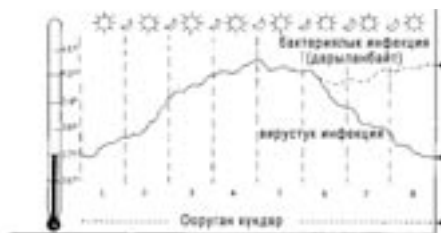
Адамдын табити жоголуп, тамак ичкенге же чылым тартканга көңүлү келбейт. Кускусу келет (окшуу). Көздөрүнүн агы, териси (алакандын оту) саргайып, заарасы кочкул сары же күрөң болуп чыгып, заңы агарат. Кээде боору чоңойуп, оорута баштайт. Адам жеңил ысытмалап, аябай алы кетет.

Өпкө сезгенүү (пневмония): (171-бетти караңыз)

Адам бат-бат, үстүртөн дем алат. Денетабы тез көтөрүлөт. Жөтөлгөндө жашыл, сары же кан аралаш кақырык чыгат. Көкүрөгү оорушу мүмкүн. Адам катуу ооруйт.

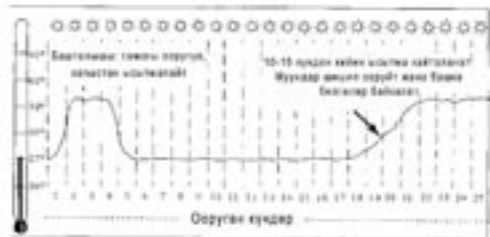
ӨПКӨ СЕЗГЕНҮҮГӨ МҮНӨЗДҮҮ ЫСЫТМА АБАЛЫ

Кызыл жүгүрүк (ревматизм): (310-бетти караңыз)

Демейде өспүрүмдөр менен жаш балдар оорушат. Муундар (тизе, кызыл ашык) шишип, кызарып, бастырбай ооруйт, катуу ысытма болот. Көбүнчө тамак оорудан (ангинадан) башталат. Кызыл жүгүрүк ашынганда, жүрөккө чабат. Жүрөк тушу оорутуп, адам аба жетпей антигип, кээде колу-бутунун кыймылын башкара албай калат.

КЫЗЫЛ ЖҮГҮРҮККӨ МҮНӨЗДҮҮ ЫСЫТМА АБАЛЫ

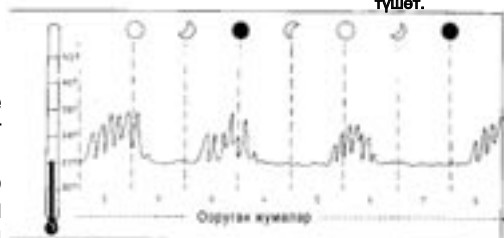

Сөөк оору (бруцеллез): (188-бетти караңыз)

Оору акырындап башталат. Адегенде башы менен сөөктөрү ооруп, адам бат чарчайт. Көбүнчө түнкүсүн эти ысып, төрдөйт. Ысытма бир нече күнгө жоголуп, кайрадан башталат. Мындай абал кээде жылдап улана бериши мүмкүн.

СӨӨК ООРУГА МҮНӨЗДҮҮ
ЫСЫТМА АБАЛЫ

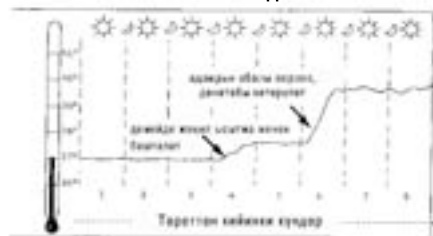
Ысытма толкун түрдө өтөт.
Күнүзү көтөрүлүп, түндөсү түшөт.

Төрөт ысытмасы: (276-бетти караңыз)

Төрөттөн бир же бир нече күн өткөндөн кийин башталат. Көбүнчө ысытма жеңил башталып, бара-бара күчөйт. Кындан бөлүнүп чыккан суюктуктан жагымсыз жыт келет. Жыныс мүчөлөр ооруп, кээде кан кетет.

ТӨРӨТ ЫСЫТМАСЫНА МҮНӨЗДҮҮ ЫСЫТМА АБАЛЫ

Аталган оорулардын баары тең коркунучтуу болушу мүмкүн. Ысытманы козгогон жана буларга окшош белгилерди көрсөткөн башка да көптөгөн оорулар бар (айрыкча, тропик өлкөлөрүндө). Бул ооруларды бири-биринен дароо айырмалоо кыйын. Алардын көбү коркунучтуу же катуу оорулар. Андыктан мүмкүн болсо, медициналык жардамга кайрылыңыз.